

İlkbaharın Habercileri

Cemrelerden ilki 20 Şubat'ta havaya, 27 Şubat'ta suya düştü. Sonuncusu 5 Mart'ta toprağa düşecek. Eskiden birer hafta arayla düşen cemrelerin düştükleri yeri ısıttığına inanılırdı. Deniz Karakurt'un hazırladığı Türk Söylence Sözlüğü'ne göre, Anadolu Türkçesindeki cemre sözcüğü işaret, belirti anlamlarına gelen "imre" sözcüğünün benzetme yoluyla değişmiş hali. Söylenceye göre cemre cini ilkbaharda görünüp titrek ışıklar saçarak göğe yükselir. Sonra buzların üzerine düşerek onları eritir. Oradan da yere girer. Bundan sonra ısınmış topraktan buhar yükselir.

Söylence bir yana, ilkbaharla birlikte havaların ısınmasıyla doğa her anlamda uyanır. Ağaçlar yapraklanır, çiçekler açar, kuşlar en güzel şarkılarını söyler. Bu canlılık insanlara da yansır. İlkbahar bu nedenle çoğumuzun en sevdiği mevsimdir.

Takvime göre ilkbahar Mart ayının başında başlasa da hemen hemen her kültürde ilkbaharın başlangıcı 21 Mart civarı olarak kabul edilir. Bu sırada güneş ışınları Dünya ekvatoru-

na dik gelir, yani gece ve gündüz süreleri eşittir. Birçok eski uygarlık bu gökbilimsel olgunun farkına varmış ve "Nevruz" adı verilen bu tarih kimi uygarlıklarda bahar bayramı, kimilerinde de kutsal gün olarak kabul edilmiş. "Yeni gün" anlamına gelen Nevruz günümüzün İran topraklarında kurulmuş en önemli eski medeniyetlerden biri olan Pers İmparatorluğu'nda ve onun doğusundaki çeşitli ülkelerde yeni yılın başlangıcı olarak kabul ediliyordu. Birleşmiş Milletler yaklaşık 3000 yıldan beri kuzey yarıküredeki birçok ülkede süren bu geleneğe dayanarak 2010 yılında 21 Mart'ı "Dünya Nevruz Bayramı" ilan etti.

Olaya biraz da gökbilimsel (ya da yerbilimsel) açıdan bakalım. 21 Mart gökbilimsel bakımdan da ilkbaharın başlangıcı olarak kabul edilir. İlkbahar ekinoksu da denen bu tarihte güneş ışınları ekvatora dik gelir, kuzey ve güney yarıküre eşit miktarda güneş ışığı alır ve gece ile gündüz süreleri eşit olur. Bahar elbette 21 Mart'ta aniden gelmez. Yani havaların ısınması bakımından ele alırsak bu tarihin yalnızca sembolik bir önemi olduğu söylenebilir.

Kuzey yarıkürede en kısa gündüzün yaşandığı 21 Aralık'tan itibaren gündüz süreleri uzamaya başlar. Yani Güneş bu tarihten sonra kuzey yarıküreyi daha fazla ısıtmaya başlar. Bu 21 Haziran'a kadar sürer. 22 Haziran'dan son-

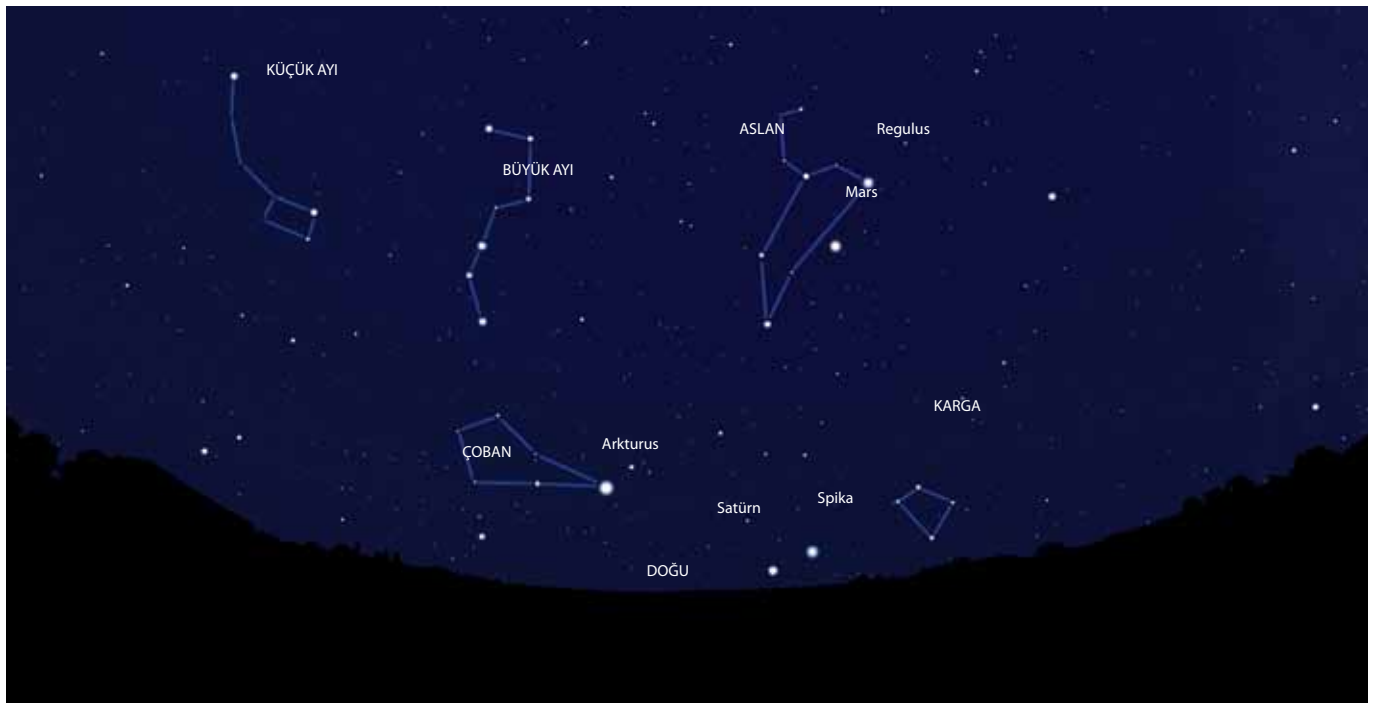
ra gündüzler kısaltmaya başlar, ta ki 21 Aralık gelene kadar. Ülkemizde gündüz süresi, yani Güneş'in ufku üzerinde olduğu süre 21 Mart'ta 12 saat olur. Bu süre 21 Aralık'ta 9 saat 20 dakika, 22 Haziran'daysa 15 saattir. Gece ve gündüz süreleri arasındaki farklar ekvatora yaklaştıkça azalır. Kutuplara yaklaştıkça bu süreler arasındaki farklar tam tersine artar.

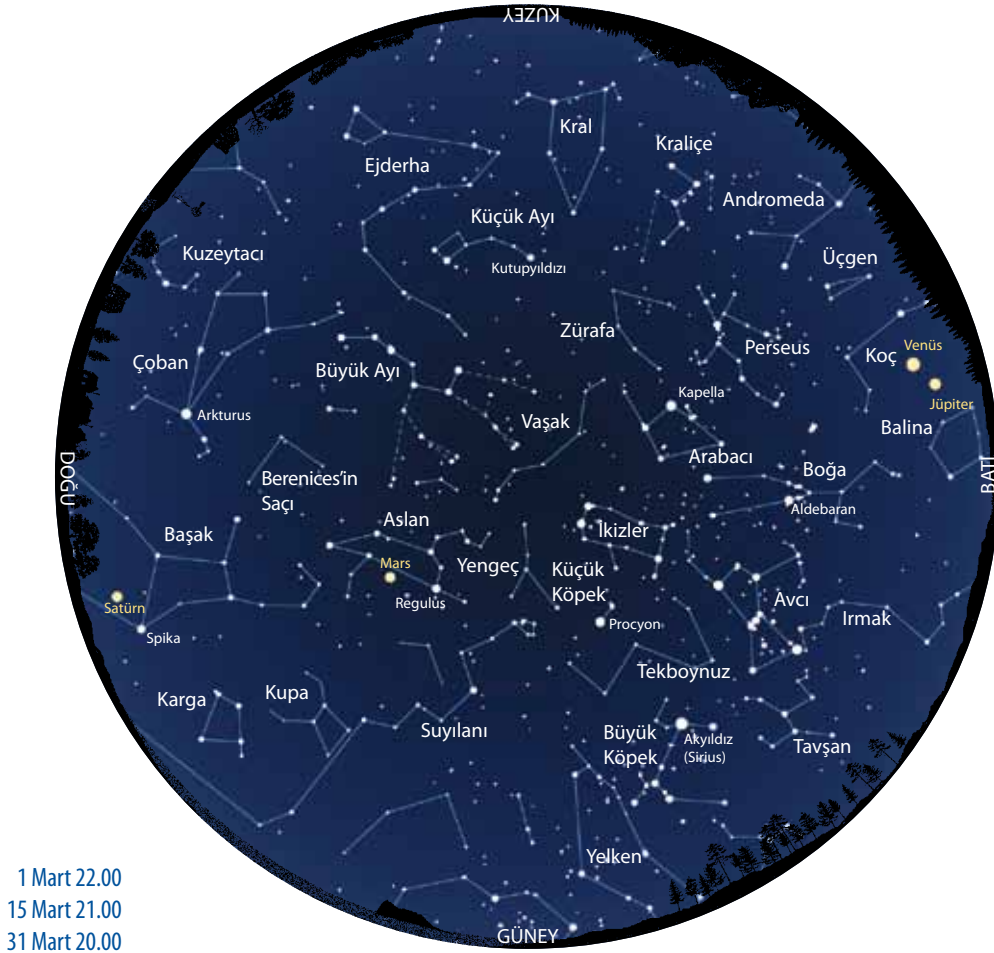
21 Mart'ta Güneş doğudan doğar, batıdan batır. Bu tarihte Güneş bizim bulunduğumuz ortalama 40° enlemde öğlen (saat 12:00'de) güney ufkunun 50° üzerindedir. Güneş'in öğle saatlerindeki ufuktan yüksekliği, kışın en düşük yaklaşık 26°, yazın en yüksek yaklaşık 70° olur.

Güneş'in doğuş ve batış yönleri yazın kuzeye, kışın güneye kayar. Güneş 22 Haziran civarında doğu-kuzeydoğudan doğup batı-kuzeybatıdan batır. 21 Aralık civarındaysa doğu-güneydoğudan doğup batı-güneybatıdan batır.

İlkbaharla birlikte gökyüzünde de birtakım değişimler olur. Hava karardığında Aslan Takımyıldızı'nı doğu ufku üzerinde görebiliriz. Yine bu sırada gökyüzünün en parlak yıldızı olan Akyıldız (Sirius) güneyde en yüksek konumdadır. Arkturus Mart'ın sonuna doğru, havanın kararmasıyla doğu-kuzeydoğu ufku üzerinde belirir.

Mart ortalarında hava karardıktan sonra doğu ufku ve çevresinin panoramik görüntüsü. Arkturus'un doğu ufkunda belirmesi ilkbaharın gelişini haber veriyor. Bu yıl ilkbahar yıldızlarına Mars ve Satürn eşlik ediyor.

1 Mart 22.00
15 Mart 21.00
31 Mart 20.00

- 5 Mart**
Merkür en büyük uzanımında (18°)
- 5 Mart**
Mars Dünya'ya en yakın konumda (100.7 Milyon km)
- 8 Mart**
Ay ve Mars yakın görünümde
- 10 Mart**
Satürn, Ay ve Spika yakın görünümde
- 12 Mart**
Jüpiter ile Venüs yakın görünümde
- 20 Mart**
İlkbahar gündönümü (gece-gündüz eşitliği)
- 26 Mart**
Jüpiter, Ay ve Venüs yakın görünümde

Mart'ta Gezegenler ve Ay

Merkür akşam gökyüzünde ve ayın ilk yarısı günbatımında kısa sürelerle gözlenebilecek. Gezegeni görebilmek için en iyi zaman ayın ilk haftası. Bu sırada hem parlak hem de en yüksek konumda olacak.

Venüs, ayın sonunda Güneş'e en uzak görünür konuma ulaşıyor. Bu sayede gezegeni akşam gökyüzünde uzun süre görebileceğiz. Gökyüzünün en parlak iki gezegeni olan Venüs ve Jüpiter 12 Mart'ta birbirlerine çok yakın olacak. Venüs 26 Mart'ta hilâl evresindeki Ay'ın hemen üzerinde parlayacak.

Mars ay boyunca tüm gece gökyüzünde. 5 Mart akşamı Dünya'ya en yakın konuma gelecek ve teleskoplu gözlemciler için güzel bir hedef olacak. Mars, 8 Mart akşamı dolunayın üzerinde gözlenebilir.

Jüpiter günbatımında batı ufku üzerinde bulunuyor ve geceyarısından

10 Mart akşamı güneydoğu ufku

önce batıyor. Ay boyunca Venüs'e eşlik edecek olan Jüpiter 26 Mart'ta Ay'ın ve Venüs'ün hemen altında görülebilir.

Satürn ayın başlarında günbatımından yaklaşık 3 saat sonra, ayın sonlarıdaysa havanın kararmasıyla beraber doğuyor ve sabaha kadar gökyüzünde kalıyor.

26 Mart akşamı batı-güneybatı ufku

10 Mart'ta Ay ve Spika ile yakın konumda gözlenebilir.

Ay 1 Mart'ta ilkdördün, 7 Mart'ta dolunay, 15 Mart'ta sondördün, 22 Mart'ta yeniay, 30 Mart'ta ilkdördün hallerinde olacak.